

Přemysl Hnilička, Jakub Kamberský

Zpráva o existenci e-stránek Mluvený Panáček

(Panáček v říši mluveného slova)

V polovině roku 2005 vznikla v internetové komunitě příznivců rozhlasových her a milovníků mluveného slova idea vytvořit komplexní databázi údajů o rozhlasových hrách, seriálech, četbách apod. Tato teoretická možnost se ovšem v srpnu 2005 změnila ve skutečnost: na internetových stránkách vznikl „Panáček v říši mluveného slova“ – katalog dostupných údajů o mluveném slově (nejen) rozhlasovém.

Postupem času vznikly oddíly; k dnešnímu dni je jejich stav tento:

Audiostory (údaje o „knížkách do uší“)
Autoři, režiséři, interpreti (monografie, portréty)
Cizojazyčné (mluvené slovo v AJ, F, N, Pol, ... – kromě slovenského jazyka)
Četby na pokračování
Eseje
Hajaja
Historie rozhlasových her (o vzniku a tendencích žánru)
Historie rozhlasu
Historie zvukového záznamu (vývoj historický a technický)
Literární pásma
Mluvené slovo na zvukových nosičích
Názory a komentáře
Nezařazeno
Novinky na zvukových nosičích
Poezie
Povídky
Radiodokument
Rozhlasová literatura – bibliografie
Rozhlasové hry
Rozhlasové perličky (malé, jinak nezařaditelné artefakty, většinou ze starší historie rozhlasu)
Rozhovory (s tvůrci, herci, režiséry)
Seriály
Slovenský rozhlas (hry, povídky, seriály, četby z produkce Slovenského rozhlasu)

Celkově obsahuje Mluvený Panáček přes 5 000 záznamů, které sice nejsou mezi sebou provázány pomocí odkazů (ačkoliv v jednotlivých případech se o to snažíme), ale s použitím vyhledavače není problém zjistit si např. hry od jednoho režiséra či s jedním hercem. U jednotlivých záznamů je možné ponechat komentář – buď upřesňující (tvůrci stránek rozhodně nemohou vědět všechno) nebo hodnotící (text či inscenaci anebo samotné stránky).

Tvůrcům bylo od začátku jasné, že chtějí vytvářet pouze databázi údajů, nikoliv nahrávek. Důvod byl jasný: kromě poučení a zveřejnění údajů pro zájemce a posluchače mluveného slova šlo o vzkaz Českému rozhlasu: existuje skupina posluchačů, která jeho tvorbu sleduje a reflektuje a která má povědomí o jeho historii. Odpovědí by pak měla být vzájemná spolupráce a výraznější zastoupení jmenovaných žánrů. Ke změnám již

dochází, např. objevilo se mnoho obnovených premiér her z nevyraznějšího období rozhlasové tvorby, tj. let šedesátých, byl navázán kontakt s ČRo s nabídkou spolupráce na tvorbě stránek. Tvůrci Mluveného Panáčka budou potěšeni, bude-li se vývoj ubírat tímto směrem i nadále.

Za tvůrce Přemysl Hnilička alias Přemek
 Premysl.Hnilicka@seznam.cz

Zapomenutý čert (2006)

Rozhlasová pohádka. Jan Drda. Dramatizace Helena Sýkorová. Hudba Petr Mandel. Dramaturgie Václava Ledvinková. Zvuková spolupráce Petr Šplíchal. Zvukový mistr Radek Veselý. Natáčecí technik Jana Fišerová. Produkce Dagmar Podlešáková. Režie Dimitrij Dudík.

Osoby a obsazení: vypravěč (Josef Somr), Mates – Tripíajksl, zapomenutý čert (Jiří Štěpnička), Plajznerka (Dana Syslová), Luciper, pekelný kníže (Ilja Racek), Solfernus, pekelný soudce (Viktor Preiss), čert Marbulín (Kamil Halbich), kovářský mistr (Pavel Rímský), Tonda, kovářský tovaryš (Michal Zelenka), čertík (Mikuláš Veselý), 2. čertík (Tobiáš Vacek), 3. čertík (Josef Tuček).

Sbor (Petr Šplíchal, Jan Kostroun, Tomáš Pergl a Jiří Litoš). Hudební těleso: Jan Mach, Martin Hlavsa, Jan Pařík, Michal Mandel, Miloš Bydžovský, Vladimír Frank, Matouš Křiváček.

Natočeno v roce 2006. Premiéra 25. 12. 2006 (Praha, 13:00–14:00 h., 56 min.).

Lit.: Fiedlerová, Markéta: Ocas, rohy nebo trocha lásky? In Rozrazil Online, leden 2007 (recenze).

Tento článek byl publikován dne 24. 11. 2006 (pátek) v 2.03 v rubrice Rozhlasové hry. Komentáře můžete sledovat přes RSS 2.0 kanál. Můžete zanechat komentář nebo trackback z vašeho webu.

Komentáře k „Zapomenutému čertovi (2006)“

[beatman](#) říká:

25. 11. 2006 v 14.54

Jedná se o třetí rozhlasové zpracování Drdova motivu, nicméně o první svého druhu. Zapomenutý čert je totiž součástí divadelní hry Dalskabáty, hříšná ves aneb Zapomenutý čert. Ty stejně jako třeba Hrátky s čertem vznikly v době, která si žádala určitou agitaci, kladla důraz na výchovné tendence. Původně to tedy je jen hra s pohádkovými motivy, a proto nelze současné nastudování, které je očištěno od klerikánství a všech prvků poplatných své době, srovnávat se Stehlíkovým nastudováním z roku 1960, což je vlastně jen přenesená divadelní hra do rozhlasu, ale ani s Lormanovým zpracováním z roku 1986.

Za velmi šťastný nápad tvůrců současného nastudování považuji právě to očištění textu a vůbec skutečnost, že pracovali pouze s motivem Zapomenutý čert.

Rázem dostává text úplně jinou dimenzi a z dnes již poněkud zkosnatělé divadelní hry může vzniknout nenáročná, nicméně velmi milá pohádka vhodná pro zpříjemnění vánočních svátků. Přesně tohle jsem si při poslechu uvědomil. Aniž bych předtím tušil, kdy bude pohádka v premiéře odvysílána. Ještě bych rád zmínil, že

úspěch pohádce dodá určitě i dobrá volba herců. Jiří Štěpnička coby čert Trepifajksl je prostě báječný. Takhle úžasně koktat jsem už dlouho nikoho neslyšel. Za zmínku stojí samozřejmě také Viktor Preiss, ale i Dana Sýlová nebo Ilja Racek. Však se o tom budete moci přesvědčit na Boží hod vánoční.

Rozhovor Jiří Hraše – Marek Janáč:

Klubko

Proč vzniklo Klubko? A proč se jmenuje Klubko?

Klubko je akronymem sousloví Klub kolegů. Když jsme jej s Michalem Ratajem zakládali, představovali jsme si, že v něm budeme rozmatávat nitky, mající za úkol vést nás k intenzivnímu setkávání kolegů, kteří se jinak nemají šanci potkat. Vzájemným poslechem výsledků práce, i třeba jen rozpracovaných polotovarů, jsme chtěli provokovat k debatám, jak dělat rozhlas co nejlépe, jak co neúčinněji předat myšlenku, zaujmout posluchače, inspirovat se a vzájemnou zpětnou vazbou se sebevzdělávat.

Chtěli jsme Klubko uvolněné, veselé, neboť v takto nastaveném prostředí se mohou líhnout opravdu zajímavé myšlenky; lidé pak nemají obavu mluvit o tom, co při poslechu vnímají. Debata může být i ostrá, ale věčná. Na Klubko tak má přístup kdokoli, kdo hledá názorově otevřené, inspirativní prostředí napříč existujícími rozhlasovými žánry a profesemi. Zaměřili jsme se i na mimorozhlasový vliv, který může do rozhlasového světa vnést neotřelé pohledy. Zkrátka: snažili jsme se, aby současné, aktuální přemýšlení o rozhlasu, jakožto atraktivním médiu 21. století, nebylo jen předmětem zájmu rozhlasového managementu.

Kolik klubek už se odkutálelo a jaký měla obsah?

Za rok existence Klubka to bylo devět večerů, ve kterých jsme poslouchali 24 pořady nebo jejich části. Nejpočetnější byla kategorie dokumentů. Vzhledem k tomu, že jsme zatím poslouchali výhradně zahraniční dokumenty, vyvinuli jsme si vlastní metodu, která – jak se ukazuje – je efektivní i zajímavá: přímé titulkování. Pořad se spouští počítačem a současně se na projekční plátno s pomocí dataprojektoru promítají titulky překladu. Za tím účelem vznikla skupina cca deseti kolegů, kteří se dělí o vytváření české mutace zahraničních pořadů. Vytvořili jsme si vlastní fond, z nějž tyto překlady financujeme. Případné další projekce mimo Klubko zpoplatňujeme a takto získané prostředky vracíme zpět do fondu, čímž získáváme prostředky na další zajímavou práci, která by v ideálním případě nemusela zůstat jen u překladů; zdá se, že bychom mohli sami produkovat zajímavé pořady, na něž v běžné výrobě není místo.

Z dalších žánrů jsme poslouchali dvě zahraniční a tři domácí akustické kompozice (z čehož dvě byly ve formátu vícekanálového prostorového zvuku 5.1.) a rozhlasové hry (tři zahraniční a dvě domácí). Následovaly

tři zábavné pořady, dvě velmi zdařilé studentské práce a jeden zpravodajský pořad. Řada snímků patřila ke světové špičce – zvítězily na některé z evropských rozhlasových soutěží.

Některé z pořadů jsme slyšeli v předpremiéře, jindy se na Klubku hodnotily čerstvé pořady nového rozhlasového cyklu. V obou případech autoři ocenili možnost ještě před vysláním vyslechnout názory kolegů. Rád bych, aby zájem samotných autorů o předpremiérový „test“ pořadu narůstal.

Co z programu Klubek vzbuzuje největší zájem?

Největší zájem je o pořady, které z rozhlasového vysílání není možné slyšet. Proto snad tolik zaujala Válka světů – hra, kterou v roce 1938 odvysílala americká stanice CBS a která způsobila mezi obyvateli nesmírnou paniku. Následná debata se pak zaměřila na etiku rozhlasového i televizního vysílání dnes. Ona právě tato část každého večera je na Klubku (alespoň pro mne) tím nejcennějším. Zvláště u pořadů, jejichž formální zpracování vybočuje z běžné rozhlasové produkce. Mám na mysli pořady ve formátu 5.1., u nás dosud opomíjený způsob zacházení se zvukem, hudbou a slovem. A tak právě ony debaty tříbí naše směřování k autorské i formální zručnosti, neboť svobodné a nevzrušivé dohadování o tom, co je a není správné, může být obohacující pro ty, kteří přemýšlejí nad tím, jak dělat rozhlasové řemeslo co možná nejlépe. Tato zpětná vazba je dle mého názoru nenahraditelná. Za cennou ji považuji i díky tomu, že je Klubko nesoutěžní a tudíž odpadá jakékoliv taktizování. Navíc je Klubko nastaveno tak volně, že má každý právo říci i nabídnout k poslechu cokoliv. Jde o to, abychom se navzájem obohacovali a tím byli více kolegy v pravém smyslu toho slova. Bohužel mám dojem, že obava z kritických ohlasů, absence zájmu o vlastní profesní rozvoj a nezájem o práci druhých brání nejen masivnějšímu rozjezdu Klubka.

Jaká čeká Klubko perspektiva?

Pokud bude trvat zájem o tento druh setkávání, bude Klubko a bude se i rozvíjet. Díky nezištné toleranci ing. Martina Karase z Odboru práce se zvukem Českého rozhlasu máme k dispozici poslechovou místnost. Kdo ví, co se stane, až začne rekonstrukce těchto prostor. Snad vznikne náhradní prostora s odpovídajícím technickým zázemím. Současně toužím po tom, aby bylo Klubko snadno přístupné i kolegům z regionálních

studii. Ač o ně mají někteří zájem, finanční a časové možnosti jim nedovolují jezdit do Prahy. Proto se pokoušíme vyřešit tento nedostatek technickými prostředky. Půjde-li vše dobře, mohlo by to jednou vypadat tak, že s pomocí počítačové sítě bude pouštěný pořad znít současně v Praze, Brně, Českých Budějovicích, Plzni či Hradci Králové, zkrátka všude tam, kde bude o Klubko

zájem. Tamní redaktoři pak budou moci vstupovat do diskuse. To je ale jen otázka technická; zavedení vysokokapacitních počítačových sítí, které tento pokrok umožní, má bohužel už několikaměsíční zpoždění. Podstatnější je, abychom měli dost kvalitních pořadů, které budeme chtít poslouchat a tím se učit, jak je dělat ještě kvalitněji... a tak dokola (rozuměj: v klubku).

Jana Jiráková

EBU MASTER SCHOOL aneb Jak se stát „feature-makerem“?

Chcete se vzdělávat, ale už jste odrostli studentským létům? Rádi byste si prohloubili své profesní dovednosti, i když to nemáte přímo v popisu práce? Toužíte po mezinárodní spolupráci, po zahraničních kontaktech a zkušenostech? V tom případě se nechte inspirovat některými vzdělávacími aktivitami EBU (The European Broadcasting Union).

Evropská vysílací Unie (EBU) je největší profesionální asociací národních vysílacích stanic. Byla založena již v únoru 1950 představiteli západních rádií a televizí. V roce 1993 došlo navíc ke spojení EBU s OIRT (Organisation Internationale de Radiodiffusion et de Télévision) – tedy s jejím východoevropským konkurentem. Dnes má EBU ve svých řadách 74 aktivních členů v 55 zemích Evropy, Severní Afriky a Středního východu a dalších 43 členů v 25 mimoevropských lokalitách.

EBU sjednává jménem svých členů v evropském regionu vysílací práva pro hlavní sportovní události, provozuje síť Eurovision a Euroradio, organizuje výměnné programy, podněcuje a koordinuje mezinárodní koprodukcí a poskytuje širokou škálu dalších provozních, komerčních, technických, právních a strategických služeb. Její centrála sídlí v Bruselu, odkud reprezentuje zájmy veřejných vysílacích stanic vůči evropským institucím.

Jak už jsem naznačila, nedílnou součástí fungování EBU je vzdělávání. Častým typem jsou několikadenní výukové semináře EBU, zaměřené na různorodou rozhlasovou tvorbu. Kdo by však čekal nekonečné hodiny ve vydýchaných posluchárnách, šeredně by se pletl. Umíte si například představit roční školení, kterého se téměř po celou dobu účastníte z „tepla svého domova“? Přesně takové je například EBU Master School – roční školení pro mladé dokumentaristy do 35 let. EBU ho pořádala již třikrát a díky tomu vychovala už desítky úspěšných autorů. Ten loňský ročník byl zahájen v lednu 2006. Jeho vyvrcholením bylo setkání autorů a prezentace výsledných prací v květnu 2007 na IFC (International Feature Conference) v Kodani.

Cílem projektu EBU Master School je zvládnout nezbytné dovednosti, které jsou základním předpokladem dokumentaristické práce, zrealizovat si svůj vlastní projekt pod vedením zkušených zahraničních lektorů, získat patřičnou dávku sebedůvěry pro další tvorbu a vstoupit do evropské sítě profesionálů na poli dokumentu a feature. Základní podmínkou je zájem o rozhlasový feature, věk do 35 let a alespoň minimální schopnost komunikace v angličtině. Pravidlem je to, že

z každého státu se mohou zúčastnit maximálně dva mladí autoři. Já jsem byla v loňském roce jediným a v historii EBU Master School prvním českým zástupcem. Největší zásluhu na mém „vyslání“ měl Zdeněk Bouček, ovšem bez obětavé pomoci elévského studia a mezinárodního oddělení Českého rozhlasu by se spolupráce s EBU neuskutečnila.

Ale zpátky k průběhu školení. Lámete si hlavu nad tím, jak celý kurz probíhá? Odpověď však není zdaleka jednoduchá. U každého účastníka totiž probíhá školení trochu jinak, i když základní pravidla jsou zde samozřejmě daná. Pokud se uchazeč dostane do vybrané skupiny evropských autorů, je mu přidělen „coach“ – zkušený dokumentarista většinou z Evropy. Mým lektorem byl Helmut Kopetzky. Mezi námi pak probíhal po celý rok tzv. „online coaching“, emailové předávání informací, rad a pokynů. Frekvence a přínos tohoto způsobu komunikace je však u každého přihlášeného individuální. Hlavní jádro výuky však probíhalo na třech společných setkáních, která se v průběhu roku uskutečnila. V případě minulého roku byl náš první destinací Berlín (12.–15. 3. 2006). V prostorách RBB (Rundfunk Berlin-Brandenburg) proběhlo čtyřdenní školení základních elementů a postupů při výrobě feature – tvorba zvukových obrazů a scén, dramaturgie a schopnost vyprávění. Dále tu byli všichni seznámeni s používáním stereo mikrofonů (i když je třeba podotknout, že pro většinu účastníků bylo pracování se stereo mikrofonem běžnou součástí každodenní práce), se zapojením zvuků a hudby do dramaturgie feature, proběhly také mnohé následky významných děl evropských autorů. Po několika dnech jsme odjížděli z Berlína plni dojmů a inspirací, které nás měly nasměrovat k výběru našeho vlastního tématu.

Druhé setkání proběhlo 18.–20. června 2006 v belgickém VRT (Vlaamse Radio en Televisie) v Bruselu. Zde už nešlo tolik o výuku, nýbrž o představení již částečně rozpracovaných projektů. Každý účastník měl vyměřený čas na vlastní prezentaci s audio ukázkou, po které následovala hromadná diskuze nad možnostmi zpracování tématu – zkrátka takový kolektivní „brainstorming“. Každý dostal prostor i na osobní pohovor se svým lektorem. Jednotlivé a mnohdy dosud jen mlhavé nápady začaly dostávat konkrétní rysy.

Téma mého projektu vznikalo v době, kdy Česká republika byla zaplavena vlnou reality show. Nepatřila jsem k běžným konzumentům těchto programů, neshledávala jsem na nich nic přínosného – spíše naopak. Měla jsem obrovskou radost, když přišel Český rozhlas

s projektem Odhalení a vtipně a inteligentně navázal na tuto pro mne pokleslou zábavu. Jediné, co mě na reality show zajímalo, byla budoucnost všech těch „reality-celebrit“. Snažila jsem se zjistit, co se asi stane s obyčejným člověkem, který se dostane do světa show-businessu. Udrží se na výsluní nebo zapadne stejně tak rychle, jako se objevil? Jak se vyrovná s popularitou a penězi? Zkontaktovala jsem proto Vladka Dobrovodského, vítěze reality show Vyvolení. S natáčením souhlasil, a tak výroba mohla začít.

Setkání v Bruselu bylo pro většinu z nás odrazovým můstkem a pomohlo nám rozvinout příběh správným směrem. Červencem začíná a prosincem končí nastalo období experimentování se zvukem, nahrávání rozhovorů, vymýšlení kreativní dramaturgie, atd. To vše s pomocí našich lektorů, pod odborným vedením skrze email, popř. po telefonu. Před koncem roku nastalo období realizace. Každý coach se setkal se svým žákem. Záleželo na osobní dohodě, zda lektor přijede do země mladého autora či naopak. V mém případě probíhala finalizace projektu v budově a ve studiích Českého rozhlasu. Díky výborné spolupráci s Helmutem Kopetzky a zvukovým mistrem Tomášem Gsöllhoferem vznikl půlhodinový feature Druhá tvář reality. Krátce po dokončení, 3. února 2007, byl odvysílán Českým rozhlasem 2 – Praha. Kromě české premiéry na mě však stále čekalo to hlavní – upravit dokument pro potřeby EBU, tedy vytvořit anglický přepis dokumentu a vše slavnostně ode-

slat do Bruselu. Zdálo se, že roční projekt plný nových poznatků, nových zkušeností a přátelství je u konce. A přeci tomu tak nebylo.

EBU se rozhodlo prezentovat roční kurz na konferenci IFC (International Feature Conference) v Kodani. Přizváni jsme byli i my, účastníci. Náklady na cestu však EBU hradit nemohla, a tak jsme v moc valnou účast nedoufali. Neuvěřitelné se ale stalo skutečností a my jsme se na přelomu dubna a května setkali znovu v téměř plném počtu (do Dánska dorazilo 11 ze 13 mladých autorů). Někteří z nás přijeli do Kodaně „jen“ kvůli prezentaci EBU Master School, jiní měli tu čest, že jejich projekt byl vybrán komisí IFC a byl tak oficiálně na programu konference. Štěstí stálo i na mé straně, a tak i já povstala tvář v tvář více než stovce vyzrálých dokumentaristů, kteří hodnotili evropské práce „kritickým uchem“. Jejich pozitivní reakce na účast zástupců České republiky mě utvrdila v tom, že česká rozhlasová tvorba je v evropském regionu žádaná. Je jen škoda, že této spolupráci prozatím nejdeme v Českém rozhlase víc naproti. Pětidenní konference, která probíhala v nové budově DR (Danish Radio), byla bezesporu zážitkem pro všechny účastníky. Díky množství vyslechnutých prací, ale i možnosti osobně si pohovořit s jednotlivými tvůrci, si každý mohl vytvořit obrázek o podobě a kvalitě dokumentů po celé Evropě. Uznejte sami, umíte si představit lepší závěr ročního školení pro začínající dokumentaristy?

TECHNIKA

Ing. Martin Zadražil

Rozvoj výrobních a vysílacích technologií a jejich vliv na rozhlasovou práci

Skutečnost, že rozvoj technologií má velmi výrazný vliv na veškeré konání, platí samozřejmě zcela obecně a tedy i v případě rozhlasové práce. Vliv technologického rozvoje ovlivňuje rozhlasovou práci od samého prvopočátku rozhlasového vysílání, ale platí také opačné tvrzení, to znamená, že i snaha nabízet nové a zajímavé projekty posluchačům vedla a vede k rozvoji a přizpůsobování technologií a technologických postupů. Tento článek nemá ambice být vyčerpávajícím přehledem všech v minulosti používaných technologických metod a principů, ale je spíše pokusem o malé zamyšlení nad vlivem bouřlivého rozvoje záznamových technologií a nástupu využívání informačních technologií v běžné denní praxi každého rozhlasového pracovníka, a to zejména s důrazem na posledních 15 až 20 let.

Rozvoj technologií však ovlivňoval fungování rozhlasu během celé jeho historie. V zásadě se můžeme zabývat dvěma úhly pohledu na tyto technologické změny – jednak z hlediska výroby a vysílání rozhlasových pořadů, tedy řekněme z hlediska toho, co se děje uvnitř rozhlasu – nebo z hlediska posluchače, tedy jakým způsobem je rozhlasový signál přenášán k posluchači a jak tento způsob přenosu ovlivňuje kvalitu a tedy i výsledný dojem z vysílání.

Pro přenos signálu od vysílače k posluchači se dnes (možná do jisté míry paradoxně) vedle sebe používají jak metody, které se za celou historii rozhlasového vysílání v zásadě nezměnily – tj. analogové vysílání využívající amplitudovou modulaci (pro vysílání na dlouhých, krátkých a středních vlnách) nebo kmitočtovou modulaci (na velmi krátkých vlnách), tak i digitální modulace, a to v několika různých formách jak u pozemského, tak i družicového nebo kabelového vysílání. Digitalizace vysílání z hlediska posluchače přináší zejména větší počet stanic, větší odolnost proti rušení (např. při mobilním příjmu), možnost příjmu tzv. prostorového zvuku (v současné době zejména u satelitního vysílání) a v závislosti na typu digitálního signálu i zvýšenou kvalitu signálu (zejména v porovnání s AM vysíláním). Z pohledu rozhlasového tvůrce přináší zejména nutnost zajistit kvalitní obsah pro nově vznikající programy, doplňovat stávající programy doplňkovými daty (texty, obrázky, odkazy, popisy atp.), kvalitní interní popisy umožňující následně automatické používání v rámci jiných projektů atp.

Způsob přenosu signálu se však netýká pouze vysílání z vysílače směrem k posluchači, ale také propojení při různých přenosech z událostí nebo projektů odehrávajících se mimo rozhlasová studia. V této oblasti je možné říci, že technologie doslova a do písmene umožňuje rozhlasu jít mezi posluchače a připravovat spoustu projektů založených na přímém kontaktu s posluchači.

Technologické možnosti dnes zahrnují drátové i bezdrátové přenosové prostředky, využívání přenosů po IP protokolu prakticky odkudkoli, automatizované výměny předem natočených pořadů jak v rámci jedné organizace, tak i mezinárodní výměnu např. v rámci EBU. Přímé napojení takové výměnné sítě do interní WAN sítě ČRo např. dnes nabízí prakticky přístup jednotlivých redaktorů ke všem příspěvkům ve výměnné síti přímo z jejich počítačů. Celá výměna je založena na automatickém přenosu, který je realizován družicovým datovým spojením a který je k dispozici všem členským organizacím EBU. Další praktickou ukázkou využití nejmodernějších datových spojů je společné regionální noční vysílání ČRo, které je odbavováno z ČRo Brno, ale do jednotlivých regionů je dopravováno přes datový spoj do Prahy a následně přes družici zpět do regionů. Zároveň jsou pro přímé vstupy využívány ISDN linky.

Problematika přímých přenosů a záznamů např. koncertních představení pak již znamená přechod k výše uvedenému druhému úhlu pohledu, tj. jak rozvoj záznamových technologií ovlivňuje rozhlasovou práci. Podle mého názoru je zejména v tomto směru nejdůležitějším faktem nástup informačních technologií, digitalizace zpracování zvuku a s tím související zásadní změna v přístupu k práci se zvukem.

Prvé období využívání digitálních technologií v rozhlasové (nebo obecněji řečeno spíše v záznamové) práci lze umístit do osmdesátých let minulého století. To je období, kdy se s rozvojem technologie určené pro analogový záznam obrazu (systémy Umatic) objevují první reálně využitelné profesionální přístroje umožňující využívat těchto technologií pro digitální záznam zvuku. Zdánilivý protimluv v předchozí větě je skutečně pouze zdánlivý – vzhledem k šířce kmitočtového pásma, nezbytné pro analogový záznam obrazu, bylo využito faktu, že podobná šířka pásma stačí pro záznam zvuku, tentokrát již však zdigitalizovaného. Tato zařízení byla na jednotlivých pracovištích nasazována jako samostatné (izolované) ostrůvky, a tak sice umožňovala spoustu operací, které původní analogový záznam neumožňoval, ale na druhou stranu nebyla možná spolupráce několika takových pracovišť dohromady. V ČRo se tento systém objevil v průběhu roku 1988 a zahrnoval dva příspěvkové a jeden záznamový stroj a stříhovou jednotku, která řídila celý proces přepisů a výběrů jednotlivých záběrů.

Nástup této technologie nabídnul do té doby nedosažitelnou kvalitu zvuku, zejména v tom směru, že bylo možné dělat „neomezené“ množství kopií (tj. stříhů, přepisů, náhrad jednoho záběru jiným atp.) bez ztráty kvality. V prvním období nasazení této technologie byla (podle mého názoru zcela pochopitelně) používána ze-

jména při hudební výrobě, a to jak při studiových záznamech, tak i v případě záznamů přímo v jednotlivých koncertních sálech. Postupem času se však ukázalo, že její možnosti jsou velmi vhodné i pro ostatní žánry (jak „jednodušší“ typy pořadů – magazíny atp., tak i složité slovesné pořady a zejména do té doby prakticky neexistující restaurování historických záznamů). To se však již začala využívat zařízení založená na HDD záznamech (zjednodušeně řečeno specializované počítače). Postupné rozšiřování počtu těchto digitálních stanic nutně vedlo k nezbytnosti zajistit možnost jednoduché výměny produktů vyrobených na těchto vzájemně oddělených stanicích. V první etapě se výsledné produkty přenášely na vlastních zvukových nosičích (U-matic a DAT kazety, CD) a teprve s dalším rozvojem informačních technologií se mohlo začít uvažovat o elektronickém propojení a přenosu zvukových souborů po síti.

Prvou vlašťovkou v této oblasti byl zhruba v polovině devadesátých let první funkční výrobní a vysílací systém (Sonifex HD 2000), který byl v ČR použit pro zajištění vysílání stanice Radiožurnál. Tento systém se používal zejména pro vysílání zvukové grafiky, reportáží a krátkých studiových příspěvků, nicméně z dnešního hlediska byl ještě značně nedokonalý (velmi omezená kapacita, prakticky úplná uzavřenost, tj. nemožnost spolupráce s jinými systémy – zpravodajství, plánování hudby, vykazování atp.), přesto znamenal zásadní změnu v práci – výrazné omezení jiných zdrojů signálu (CD, MD atp.), možnost velmi rychlého zařazení právě vyrobeného příspěvku do vysílání, plánování vysílání (nebo alespoň některých jeho segmentů).

Tento systém byl koncem devadesátých let nahrazen dodnes používaným systémem Dalet, bez kterého si dnes již prakticky nelze vysílání představit. Dalet dnes zajišťuje i zcela automatizované vysílání stanice D-dur (tzn. na vysílání této stanice se po jejím naplánování a „naplnění“ odpovídajícím obsahem již nepodílí žádný člověk). Celkem je v Českém rozhlasu více než 130 stanic systému Dalet prakticky na všech programových okruzích ČR.

Ing. Martin Zdražil

Poznámky z letošní výstavy AES Convention

Letošní evropská konvence AES – v pořadí již 122. – proběhla ve dnech 4. až 8. května ve Vídni. Po mnoha letech se tak vrátila do míst, která jsou přístupnější i mnoha návštěvníkům ze zemí východní Evropy.

V následujících odstavcích se pokusím stručně představit zajímavosti, které mě na letošní výstavě nejvíce zaujaly nebo které přinesly technologické novinky.

Mimochodem jeden drobný postřeh – na celé letošní výstavě – ani v samostatné expozici, ani na stáncích ostatních vystavovatelů ve funkci zvukových monitorů, se neobjevil ani jeden výrobek firmy Genelec, které ještě před třemi roky dominovaly prakticky všem stánkům (a přitom si troufám říci, že tyto poslechové monitory ze svých kvalit nic neztratily).

Zvuková prvovýroba je již výhradně produkována na HDD stanicích (nejčastěji ProTools), což opět umožňuje nejenom prakticky neomezené možnosti zvukových „kouzel“, ale také následné úpravy, přemíchávání a práci jak ve stereu, tak i v prostorovém zvuku (samozřejmě pokud byl primární záznam proveden s potřebným počtem a umístěním mikrofonů). Tato skutečnost tedy také znamená nezbytnou znalost a zkušenost jak mistra zvuku, tak i režiséra pořadu, kteří musí ve vzájemné shodě uvedené technické prostředky optimálně využívat, ale na druhou stranu jasně stanovit i mantinely, kam až má cenu snímek upravovat, aby byl zachován původní záměr a tvar výsledného pořadu.

Poslední skupinou zařízení, kterou bych rád zmínil, jsou reportážní přístroje. Také tato technologie prošla radikální proměnou. Lze říci, že letošní rok je rokem, kdy většina redaktorů již bude využívat zařízení ukládající zvuk přímo do polovodičových pamětí (buď pevné paměti nebo paměťové karty, známé např. z digitálních fotoaparátů). Poprvé v historii tedy půjde o záznamová zařízení, která nemají mechanické pohyblivé prvky, což by mělo přinést větší spolehlivost a odolnost těchto zařízení. Také následné zpracování bude znamenat velký posun, už jenom přepis záznamu z reportážního zařízení do PC je samozřejmě velmi rychlý (řádově jednotky vteřin) a umožňuje okamžitou úpravu již přímo v počítači.

V dnešním článku jsem se věnoval prakticky výhradně technologiím spojeným se záznamem, úpravou, přenosem a distribucí zvukových signálů. Nástup informačních technologií však samozřejmě ovlivňuje prakticky všechny činnosti spojené s rozhlasovým vysíláním (plánování vysílání, nástroje na plánování hudby, vykazování a evidence, archivování a digitalizace archivu, doplňková data – např. RDS, TMC, internetové prezentace a multimedia, atd.). Těmto otázkám se budeme věnovat zase někdy příště. Doufám, že i z tohoto velmi stručného přehledu je zřejmé, že technologie zásadním způsobem ovlivňují způsob práce i nároky na jednotlivé pracovníky a že je to proces prakticky nikdy nekončící, to je také zřejmé.

Poměrně výrazně na letošní výstavě vynikaly výrobky určené pro různý druh přenosů audia po datových linkách (ať už pozemských „drátových“ nebo bezdrátových popř. i družicových). Vzhledem k tomu, že v současné době lze v Evropě (ale i v ČR) pozorovat výrazný přechod od využívání synchronních sítí typu ISDN k sítím využívajícím paketové přenosy „Audio-over-IP“, byla naprostá většina kodeků již vybavena tímto typem rozhraní. V této souvislosti je však třeba upozornit, že mnohá zařízení zatím mohou mít problémy se vzájemnou kompatibilitou, protože na definitivním doporučení, které by jejich interoperabilitu zajistilo, se v rámci EBU stále ještě pracuje.

Podle mého názoru nejzajímavější novinkou v této oblasti byla dvojice kodeků a zároveň záznamových za-

řízení firmy Mayah pojmenovaných Flashman II a Sporty. Obě zařízení jsou schopna přenášet zvukový signál přes IP sítě i přes UMTS/3G mobilní sítě. Zároveň umožňují záznam zvuku pro pozdější přenosy. Obě zařízení jsou přenosná a samozřejmostí je komunikace s PC prostřednictvím USB rozhraní. Obě zařízení také podporují nový způsob kódování audia s extrémně krátkým zpožděním, takže jsou velmi vhodná pro živé vysílání.

Další firmou zabývající se touto oblastí, která je velmi zajímavá i pro Český rozhlas (vzhledem k faktu, že EBU se rozhodla využívat její kodeky v systému Euro-radio), je společnost APT, která představovala svou „vlajkovou loď“ – univerzální modulární kodek Worldnet Oslo. Jeho dodávku do ČRo očekáváme v polovině června.

Pro oblasti, kde je obtížný přístup k pozemským sítím, je určen výrobek firmy AETA, který umožňuje komunikaci prostřednictvím služeb družicového systému Inmarsat, a to opět ve formě „Audio-over-IP“.

Poslední ze zajímavých výrobků z této oblasti představila společnost Comrex (šlo o evropskou premiéru). Její kodek Access P byl, podle vyjádření výrobce, od počátku vyvíjen tak, aby umožnil připojení přes „veřejný“ internet, popřípadě přes 3G mobilní sítě.

Zajímavý výrobek z jiné oblasti představila firma Korg. Jedná se o miniaturní přenosné záznamové zařízení využívající technologie 1-bitového A/D převodníku

s velmi vysokým vzorkovacím kmitočtem (2,8 MHz). Tento způsob vzorkování pak přináší mimořádně kvalitní záznam zvuku (výrobce uvádí dvojnásobnou zvukovou kvalitu ve srovnání se standardními vícebitovými převodníky).

V oblasti poslechových monitorů se představila firma Digidesign (doposud známá zejména z oblasti HDD stanic ProTools) novým výrobkem Digidesign Reference Monitor Series. Tyto poslechové monitory byly vyvinuty ve spolupráci se špičkovým výrobcem – firmou PCM. Své výrobky vystavovaly i mnohé v oboru zavedené firmy jako JBL, Klein + Hummel, Adam audio a další.

Velké mixážní stoly představené na letošní výstavě byly prakticky všechny pouze digitální – nejvíce vidět byly výrobky firem Lawo, Stagetec, Studer, Harris.

Poslední oblastí, která mě zaujala, a to zejména v souvislosti s připravovanou rekonstrukcí budovy Vinohradská, byla poměrně velká účast firem nabízejících akustická řešení studiových prostor na míru nebo producentů jednotlivých akustických panelů a „budek“. V této oblasti lze zaznamenat zejména výrazný nárůst používání dříve netradičních materiálů, jako jsou ABS plasty, keramika, sklo a podobně.

V souhrnu lze s jistou mírou nadsázky říci, že výstava AES patří k jedné z posledních velkých akcí věnovaných výhradně zvukovým technologiím a práci se zvukem.

VÝROČÍ

PhDr. Milan Pokorný

Karel Kyncl

* 6. 1. 1927 Žebrák

„Pro televizi je hračkou přenést se z pouště do deštného pralesa a nehnout se přitom z Londýna. A pro noviny nebo pro rozhlas je to ještě lehčí. Když však kterýkoli z těchto prostředků masové komunikace začne předstírat, že zdůrazněním jednoho detailu vám dává obraz celku, začíná lhát. (...) I když bych to jako rozhlasový novinář neměl říkat, mám někdy kacířský dojem, že skoro neděláme nic, než jenom mluvíme, mluvíme a mluvíme. Jsme zahlceni dílčími informacemi, které jako by se navzájem popíraly, které nemáme čas strávit – a výsledkem je zmatek, nevědění.“

Toto přiznání hlubokých pochybností nad smyslem vlastní práce vyslovil Karel Kyncl v jednom z televizních Postřehů z Británie. Nebylo jistě lehké svěřit se s nimi veřejnosti na samém sklonku padesátileté novinářské dráhy – musela to pro Kyncla být opravdu zásadní otázka, ale o to větší uznání mu za to náleží. Jen hlupáka nebo pokrytce nechávají lhostejným obzory, které se před ním otevírají – tím rozlehlejší, čím výše vystoupil.

A Karel Kyncl měl za sebou opravdu dlouhou cestu. Do novin psal, můžeme-li tak nazvat příspěvky do dětských rubrik, od první třídy obecné školy. Do rozhlasového studia poprvé vstoupil v roce 1943, kdy ho spolužák Jiří Horčíčka přivedl do Dismanova rozhlasového dětského souboru. Psát pro rozhlas začal o dva roky později – krátce po skončení války měla premiéru jeho pohádka O čtyřech slavných muzikantech. Profesionálním novinářem se stal příchodem do kulturní rubriky Mladé fronty v dubnu 1949.

Tehdy přišel první pád: politický skandál s pamfletem na Nezvalovu budovatelskou poezii, který pomáhal rozšiřovat, a rychlý vyhadzov. Moderátorská hvězda Mevra, která stála u zrodu veřejného televizního vysílání a která měla i po skončení přímých přenosů s Pavlem Kohoutem vlastní živou „show“ v paláci Kotva, úspěšný dramatik, který v dubnu 1949 získal mezi třemi stovkami přihlášených třetí cenu v soutěži na původní rozhlasovou hru, politický pracovník, zaměstnaný od ledna do dubna 1949 na sekretariátu ÚV KSČ, novinář prestižního pražského deníku, odešel odčinit první politický škraloup na vojnu do západočeského pohraničí.

Vojenská uniforma jej pak provázela víc než jedenáct let. Poté, co druhý rok vojenské služby strávil v armádní redakci Čs. rozhlasu, stal se vojákem z povolání; dotáhl to až na majora. Když v lednu 1961 z armádního vysílání odcházel, měl za sebou stovky pořadů proměnlivé kvality: od toho nejpokleslejšího ideologického balastu až po obsahově i tvarově slušné věci, objevující se zejména ve Vojenském večerníku a posléze díky nepřehlédnutelné kvalitě zařazované do vysílacích časů patřících jiným redakcím. Cesta k uznání Kynclova ta-

† 1. 4. 1997 Praha

lentu vedla od schematických fučíkovských her a oslavných pásem na Stalina, Gottwalda a statečné pohraničnický k nepatetické a lidsky pravdivé Přehlídce zapomenutých slov, jejíž princip dnes využívá ČRo 1 v relaci Děti vám to řeknou, a také k zopakování metody Mevra na živém vysílání z výstavy R 58.

Kombinace rozhlasových zkušeností a profilu komunisty-bývalého vojáka z povolání jej počátkem šedesátých let katapultovala až na post amerického zpravodaje. Zaplatil za to slibem spolupráce s vojenskou rozvědkou. Od té doby byl takřka nepřetržitě až do konce devadesátých let hlídán tajnými službami různých zemí. Přes náznaky podezření, že jeho neveřejné angažmá ve Spojených státech nemuselo být poslední, se mi nepodařilo v archivech ani v jeho pozůstalosti nalézt žádné potvrzení těchto dohadů. Je možné, že jisté poznatky mohl předat ještě z cest, které absolvoval v druhé polovině šedesátých let jako putující korespondent po jihovýchodní Asii, zvláště když se ve Vietnamu a v Laosu dostal do míst bojů s Američany, ale po srpnu 1968 se bez vší pochybnosti stal člověkem na druhé straně barikády, nepřátelskou osobou I. kategorie nebezpečnosti s registračním číslem 6427 a krycím jménem HLA-SATEL.

Úspěšný novinář na vrcholu profesního žebříčku, proslavený skvělým reportérským pokrytím situace po atentátu na prezidenta Kennedyho, autor dvou dobrých publicistických knih vytěžených z amerického pobytu, příležitostný televizní moderátor a dokonce filmový herec, respektovaný a vlivný politický činitel (od jara 1968 člen Městského výboru KSČ v Praze) a především pilný a kvalitní novinář se během několika měsíců po sovětské okupaci už podruhé v životě propadl na samé dno: tentokrát to ovšem nebylo jen dno společenské a profesní, ale především ryze osobní. Rozhodující zlom přišel 16. ledna 1969, v den, kdy se na Václavském náměstí upálil Jan Palach. Teprve na pozadí Palachovy odvahy si uvědomil vlastní slabost, váhavost, snahu omlouvat kroky, které už příliš dlouho nebyly vedeny mladickou naivitou. Teprve tehdy si uvědomil, že přichází čas splácení dluhů.

Platil je tak, jak byl zvyklý: s nasazením všech sil. V souboji s režimem přišel o povolání (ve světlejších chvílích se živil jako archivář v porodnici), o svobodu (celkem byl vězněn víc než dva a půl roku), o zdraví (ztráta dvou třetin žaludku a vážná jaterní choroba mu v některých obdobích pomohly získat alespoň částečný invalidní důchod a vyhnout se postihu za příživnictví). O kontakt s psaným slovem se ale připravit nenechal. S manželkou Jiřinou pod jmény statečných lidí překládali knížky britských a amerických autorů, dočasně jim bylo povoleno přivydělávat si k invalidním